

*Aseel Abbas informatör på SHK visar biblioteket för nyanlända.
Foto: Nils Bergendahl*

Uppföljning av projektet *Från checklista till kreativa diskussioner: Läslyft för elever med svenska som andraspråk*

LOTTA BERGMAN

Lotta Bergman är universitetslektor i Svenska med didaktisk inriktning på Malmö Universitet. Hon undervisar litteraturkurser för blivande svensklärare och forskar om läsning, litteraturdidaktik och skrivande i högre utbildning. Vidare har hon varit handledare för flera forskningscirklar, både i och utanför högskolan.

Uppföljning av projektet Från checklista till kreativa diskussioner: Läslyft för elever med svenska som andraspråk

Lotta Bergman, Malmö universitet

Under hösten 2015 och våren 2016 genomfördes en första forskningscirkel för utveckling av bibliotekens läsfrämjande arbete i samarbete mellan Region Skåne och Malmö högskola. Finansiering för två forskningscirkel gav möjlighet för 14 bibliotekarier och en bibliotekschef att tillsammans med mig som handledare diskutera och reflektera över frågor om litteratur och läsning kopplade till demokrati och tillgänglighetsfrågor, vad läsfrämjande är och hur läsfrämjande arbete kan bedrivas mot olika grupper. De deltagande bibliotekarierna träffades regelbundet för att ta del av såväl varandras kunskaper och erfarenheter som teorier och forskningsresultat. I samråd med gruppen formulerade deltagarna ett antal utforskande projekt som sedan genomfördes i den egna verksamheten. Det blev sammanlagt 10 träffar och 10 småskaliga forskningsliknande projekt¹ som publicerades i *Aktionsforskande bibliotekarier. En rapport om läsfrämjande verksamhet* (Bergman m.fl., 2016). Under våren 2018 gjordes sedan uppföljande intervjuer med deltagare från fyra av dessa projekt. Syftet med intervjuerna var att få kunskap om vilken betydelse forskningscirkelns arbete och de projekt som genomfördes haft på lite längre sikt.

Den uppföljande intervjun om *Från checklista till kreativa diskussioner. Läslyft* för elever med svenska som andraspråk gjordes med Annika Liljengren som genomförde projektet tillsammans med Aili Lindkvist. Båda är anställda på Landskrona bibliotek och arbetar med mångspråksfrågor, bokprat och boksamtal. I forskningscirkeln ville de bygga vidare på ett samarbete mellan biblioteket i Landskrona och SFI. Vuxenutbildningen i Landskrona hade inspirerats av den nationella satsningen *Läslyftet* och hade nu för avsikt att arbeta mer läsfrämjande genom att introducera eleverna för skönlitteratur, vidga deras förståelse för det svenska språkets nyanser och få dem att läsa mer. Detta skulle ske genom boksamtal och möten med författare. I ett samarbete mellan lärare och bibliotekarier skulle en gemensam pedagogisk grund för det lässtimulerande arbetet byggas. I Annikas och Ailis arbete med SFI-elever hade de ofta mött elever som tyckt att den

1 De projekt som genomfördes i forskningscirkeln är forskningsliknande då de har kvaliteter som återfinns i forskning. Vetenskaplig forskning är emellertid oftast mer omfattande, mer systematiskt genomförd och granskad i förhållande till vetenskapliga kriterier (se t.ex. Persson, 2009).

skönlitterära läsningen inte var så viktig. Eleverna kom till biblioteket och fick där arbeta med en text som de var helt oförberedda för. Detta ledde till att det primära uppdraget för bibliotekarierna blev att arbeta med språkförståelse, vilket också lärarna såg som sitt främsta uppdrag.

Annikas och Ailis syfte med det nya projektet blev att med stöd av forskningscirkeln utforska hur de kan väcka läslust hos vuxna med svenska som andraspråk genom bokprat, boksamtal och författarbesök. Ett annat syfte var att stärka och utveckla samarbetet med SFI-lärarna. Annika och Aili utformade sitt projekt som en serie aktioner där de tillsammans med eleverna prövade olika sätt att samtala om litteratur. I det utforskande arbetet var de inspirerade av aktionsforskning där en aktion följs av en reflekterande och utvärderande fas som sedan får ligga till grund för planering och genomförande av nästa aktion (Svensson, Elleström & Brulin, 2007). Deras reflektioner i processen kom att präglas av ett prövande av bibliotekariens yrkesroll i samarbetet. Bristande kommunikation i inledningskedet ledde till krockar mellan lärarna och bibliotekarierna och fortsatt oklara gränser mellan de båda yrkesrollerna men dessa problem löstes efterhand som samarbetet utvecklades.

I planeringen av projektet inspireras de, liksom flera andra deltagare, av Judith Langers bok *Litterära föreställningsvärldar. Litteraturundervisning och litterär förståelse* (2005) om läsningens betydelse för vår förståelse av världen och oss själva och hur vi i mötet med litteraturen kan utvecklas socialt och intellektuellt. För att kunna arbeta med utgångspunkt i bland annat Langers teorier om byggandet av föreställningsvärldar där läsaren kontinuerligt får pröva och ompröva sina uppfattningar både om texten, sig själv och världen, krävdes det att den konkreta förståelsen av boken redan fanns när eleverna kom till boksamtalen. Det visade sig vara svårt att hålla den överenskomna uppdelningen i arbetet där lärarna skulle fokusera på språkförståelsen och Annika och Aili på den mer lustfyllda läsningen som knyter an till läsaren själv. I sina avslutande reflektioner i rapporten *Aktionsforskande bibliotekarier* (Bergman m.fl., 2016) menar de att det inte måste finnas en motsättning mellan nyttoläsning och lustläsning.

Även en läsning som börjar som en skoluppgift kan utvecklas till att bli något mer. När ordförståelsen finns på plats genom förberedelsen i skolan, finns möjligheten att i boksamtalet utveckla den kollektiva läsningen hos oss på biblioteket. Sedan finns inte minst en lust i att behärska något. Att känna att man helt och hållet läst och förstätt en bok kan i sig vara lustfyllt.

I intervjun berättar Annika att hennes arbetssituation förändrats så att hon nu arbetar med utveckling av programverksamhet och inte så mycket med boksamtal som tidigare. Aili har fortsatt samarbetet med SFI och utvecklat arbetet med lättläst litteratur för elever som läser svenska som andraspråk. Inledningsvis var satsningen begränsad till Landskrona men utökades genom en ansökan till Kulturrådet för ett större projekt tillsammans med Skåne Nordväst så att alla bibliotek skulle kunna erbjuda lättläst litteratur, boksamtal och bjuda in författare som skriver lättläst litteratur. I den ansökan var vi stärkta genom forskningscirkeln att detta var ett viktigt projekt, säger Annika. ”Vi hänvi-

sade till rapporten när vi sökte pengarna och det legitimerande en ansökan, det betyder mycket att man har något bakom sig ... och pengarna möjliggör det viktiga arbetet.”

Annika berättar också att arbetet nu tagits över av en annan kollega eftersom Aili är föräldraledig, vilket lett till en del förändringar. Det bygger fortfarande på lättläst litteratur men de arbetar mycket med bloggar och e-böcker och mindre med fysiska möten: ”Jag är kanske gammaldags men det där med e-böcker och bloggar ... men mötena då, dom mysiga mötena med människor ... jag tycker det är tråkigt”. Annika lyfter fram flera saker som hon menar hänger samman med utvecklingen mot färre möten. I svenska som andraspråk har de schemalagda lektionerna minskat. Eleverna ska studera på egen hand och kunna arbeta samtidigt. ”De träffar sin lärare en gång i veckan då de kan fråga läraren men i övrigt på egen hand /.../ men lärarna säger att språknivån sjunkit jättemycket”. Annika tror att det är ekonomiska motiv som ligger bakom. I möten med dessa elever på biblioteket upplever hon att många känner sig utlämnade. Eleverna vet inte vad som förväntas av dem och ber personalen på biblioteket om hjälp med vad och hur de ska läsa och skriva. Annika menar att de skulle behöva en ”litteraturakut” men för det krävs det resurser. Här uppstår återigen frågor om skolans respektive bibliotekens ansvar. Jag tycker det är anmärkningsvärt att svensklärarnas kunskaper i litteratur- och skrivpedagogik inte tas till vara. Istället överförs ansvaret till bibliotekets personal som i de flesta fall inte har någon pedagogisk eller litteraturpedagogisk utbildning. Annika menar att bibliotekarierna hamnat i ”något slags limbo, vi vet inte vilket ben vi ska stå på”.

Annika ser arbetet i forskningscirkeln som en viktig erfarenhet som gjort positiva avtryck, ”den bästa kompetensutveckling jag har haft”. Hon lyfter fram vikten av att föra samtal över lång tid samtidigt som man arbetar praktiskt med sitt projekt. När det uppstod problem i projektet fanns de andra deltagarna där som bollplank för att få andra perspektiv. Det ledde bland annat till att de förstod att det inte enbart handlade om deras förhållningssätt utan att det också handlade om lärarnas attityder och arbets-situation. ”Det var en trygg erfarenhet att vara med i forskningscirkeln, man fick syn på saker, såg saker utifrån eller i ett större sammanhang”. Annika uppskattade också att få ta del av de andras projekt och idéer om verksamheten. Arbetet har lett till en utveckling också på det personliga planet. ”Man har genomarbetat ett projekt väldigt noga och det ger en trygghet och en personlig utveckling”. För Annika har forskningscirkeln blivit en referenspunkt när hon skriver ansökningar och håller i bokcirkel och hon skulle gärna vilja fortsätta att arbeta mer forskningsbaserat. Hon upplever att forskningen blivit allt viktigare för biblioteksyrket och att glappet mellan forskningen och bibliotekariens vardag har minskat. Annika poängterar vikten av att teorier blir förankrad i individuella praktiska erfarenheter som man kan dela med andra ”man värderar dem högt men sätter in dem i ett större sammanhang /.../ då växer man ju inom sitt yrke genom att dom tas till vara”.

Vid tidpunkten för intervjun står hon inför starten av en ny bokcirkel med ”läsvana kulturkvinnor där de flesta är runt 60”. Hon planerar att pröva de former för samtal som hon och Aili utvecklade med SFI-eleverna där byggandet av föreställningsvärldar (Langer,

2005) blev en viktig utgångspunkt. Annika skulle vilja ta del av mer forskning om mötet mellan läsare och text och om samtalets betydelse för att utveckla den litterära förståelsen. Mötet med Langers teorier har gett henne en bekräftelse på att det läsfrämjande arbetet är viktigt.

Referenser

Bergman, Lotta (red.) (2016a). *Aktionsforskande bibliotekarier. En rapport om läsfrämjande verksamhet*. Malmö: Region Skåne. https://utveckling.skane.se/siteassets/publikationer_dokument/forskningscirklar_lr.pdf

Langer, Judith (2005). *Litterära föreställningsvärldar. Litteraturundervisning och litterär förståelse*. Göteborg: Daidalos.

Svensson, L., Ellström, P-E. & Brulin, G. (2007). Introduction – on interactive research. *International Journal of Action Research*, 3(3), pp. 233-249.